

ski termin „godność”. Jest to idea, która promuje wspólne dobro społeczeństwa. W afrykańskich kulturach wspólnotowość jest wartością przedkładaną nad indywidualizm. Jednostka rodzi się we wspólnocie i jest jej nieodłączną częścią.

Na pytania (np. o problemy rodzin wielodzietnych, mieszanych) odpowiadali głównie prelegenci, ale zachęcali oni także obecnych na sali nairobijskich studentów do uzupełniania ich wypowiedzi. Wśród uczestników telekonferencji w Lublinie i Nairobi dała się zauważyć zbieżność poglądów na temat zagrożeń stojących zarówno przed rodziną afrykańską, jak i europejską.

Była to już druga wideokonferencja, która jest efektem podpisanej przez uniwersytety katolickie w Polsce i w Kenii umowy dwustronnej. Tematem przewodnim pierwszej było pytanie: „Czy Kodeks Prawa Kanonicznego jest instrumentem neokolonizacji?”. Uczelnie realizują wspólny „Human Dignity Project” („Projekt Godności Ludzkiej”). Projekt koordynują: po stronie polskiej – ks. prof. dr hab. Jerzy Pałucki, a po stronie kenijskiej – o. dr Robert Lezohupski OFM Conv. i mgr Radosław Malinowski. Konferencja zakończyła się wspólną modlitwą.

Konrad Czernichowski

*

Ogólnopolska Konferencja Naukowa: Komunikowanie w Afryce i jego endo- i egzogeniczne aspekty. Etniczność – kultura – religia – polityka – gospodarka – społeczeństwo – media

Olsztyn, 6–7 maja 2014 r.

Organizator: Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Instytut Nauk Politycznych UWM

Patronat honorowy: Polskie Towarzystwo Nauk Politycznych oraz
Polskie Towarzystwo Afrykanistyczne

Była to X konferencja afrykanistyczna organizowana na UWM. Zapoczątkowane w 2004 roku majowe spotkania naukowe w Olsztynie stały się już tradycją i przyciągają coraz więcej badaczy problemów Afryki z całej Polski. W tegorocznej konferencji uczestniczyli afrykańscy z Bydgoszczy, Elbląga, Gdańska, Krakowa, Olsztyna, Poznania, Siedlec, Szczecina, Warszawy i Wrocławia.

Obrady rozpoczęły się po krótkich przemówieniach powitalnych gospodarzy – Prorektora ds. nauki UWM – prof. Jerzego Jaroszewskiego, Dziekana Wydziału Nauk Społecznych UWM, prof. Małgorzaty Suświłło, Dyrektora Instytutu Nauk Politycznych, prof. Arkadiusza Żukowskiego – oraz przedstawicieli honorowych patronów konferencji. Program dwudniowych obrad przewidywał 36 referatów wygłoszonych na sesjach plenarnych i w grupach panelowych. Gdyby wymienić choćby tylko tytuły wszystkich referatów i nazwiska ich autorów zajęłoby to kilka stron. Ograniczę się zatem do przedstawienia subiektywnie wybranych tematów najbardziej charakterystycznych dla tegorocznej konferencji. Szeroko nakreślony temat umożliwiał dużą dowolność w wyborze prezentowanych zagadnień.

Referat inauguracyjny obrady wygłosił prof. Jan J. Milewski (Warszawa). Była to multimedialna prezentacja zatytułowana „Rewolucja komunikacyjna w Afryce. Tendencje, kierunki zmian, nadzieje”, ilustrowana danymi statystycznymi, wykresami, mapami. Profesor przedstawił obraz Afryki odbiegający od stereotypu – Afryki modernizującej się, która w szybkim tempie przyswaja nowe technologie komunikowania (telefon komórkowy i Internet). Wskazywał na znaczenie tego procesu, choć ma on jeszcze charakter „wyspowy”, dla rozwoju gospodarczego i cywilizacyjnego Afryki. Referat wywołał duże zainteresowanie i liczne pytania. Był to jedyny referat przedstawiający szerzej problem upowszechniania nowych technologii komunikowania się w Afryce, choć wątek ten pojawiał się w wypowiedziach.

Z innej perspektywy natomiast analizował przemiany w Afryce następny mówca, dr hab. Jacek Łapott (Szczecin). Było to spojrzenie etnologa prowadzącego badania terenowe. Jego referat nosił prowokacyjny tytuł: „Czy współczesna Afryka traci zdolność komunikowania się?”. Odwoływał się do swoich obserwacji i rozmów z Afrykanami na wsiach. Autora niepokoi, że pozorna modernizacja powoduje zanikanie tradycyjnych wartości i więzi społecznych.

Na poszukiwanie sposobów dostosowania się do zachodzących przemian, nie tylko w komunikowaniu się, wskazywał dr hab. Krzysztof Trzciniński (Warszawa) w bardzo ciekawym referacie „Afrykańska deliberacja i konsensus – tradycyjne instytucje i współczesne wyzwania”. Afrykańska *palabre* – wielogodzinne obrady prowadzące do uzgodnienia stanowiska bądź porozumienia tradycyjnie stanowiły podstawową zasadę afrykańskich gremiów decyzyjnych, od społeczności wioskowej poczynając. Dodałabym, że zasada ta została przeniesiona także na forum międzynarodowych konferencji afrykańskich. Autor zastanawiał się, w jakiej mierze instytucja ta zachowa swoje znaczenie w okresie zachodzących przemian. Podał m. in. przykład lokalnego wodza, który został wybrany w drodze głosowania.

Jak komunikowano się w Afryce w bardziej i mniej odległej historii? W Etiopii służyło temu m. in. malarstwo – mówiła w referacie dr Hanna Rubinkowska-Anioł. W jednym z kościołów w Addis Abebie znajdują się obrazy przedstawiające sceny,

które eksponują rolę Hajle Syllasjego w wojnie z Włochami. Są to kopie fotografii często publikowanych w okresie panowania cesarza. Stanowią one formę przekazu informacji o zasługach legitymizujących władzę Hajle Syllasjego. (Tytuł referatu: „Malarstwo w kościele Św. Jerzego w Addis Abebie jako sposób przekazywania informacji o historii i władzy w Etiopii w XX wieku”). W Dawnym Kongu, służył temu m. in. rytuał – mówił prof. Robert Piętek (Siedlce). (Tytuł referatu: „Rytuał jako narzędzie komunikacji władzy w Dawnym Kongu”). Prof. Michał Leśniewski (Warszawa), wygłosił referat o kontaktach pomiędzy europejskimi osadnikami i miejscową ludnością, której część przejmowała wzorce zachowania się i ubierania przybyszów. (Tytuł referatu: „Orlam czyli słów kilka o wymianie kulturowej w południowoafrykańskim interiorze na przełomie XVIII i XIX w.”).

Prof. Arkadiusz Żukowski (Olsztyn) z kolei mówił o późniejszym okresie i postawach Afrykanerów, które doprowadziły do apartheidu i zerwania komunikacji międzykulturowej. (Tytuł referatu: „Z komunikacji międzykulturowej. Etnocentryzm Afrykanerów w Południowej Afryce”).

Kilka referatów dotyczyło mediów. Niżej podpisana mówiła m.in. o ważnej opinotwórczej roli, jaką w Afryce odgrywały – i nadal odgrywają – zagraniczne media, takie jak np. „Le Monde” wśród elit frankofońskich i „Newsweek” wśród anglojęzycznych, czy różnego rodzaju kolorowe pisma adresowane głównie do klasy średniej. Szczególnie istotna jest rola rozgłośni radiowych (także telewizji) takich potentatów medialnych, jak BBC, RFI, Głos Ameryki, Radio Moskwa i Radio Pekin, nadających w języku angielskim, francuskim i w wielu językach afrykańskich. Od połowy lat siedemdziesiątych dołącza do nich plejada rozgłośni arabskich. Otwarte pozostaje pytanie, w jakiej mierze dostęp do Internetu i jego interaktywne formy komunikowania zmieniają ten stan rzeczy. (Tytuł referatu: „Media afrykańskie w pierwszych dekadach niepodległości. Kilka refleksji obserwatora”). Na odpowiedzialność mediów, zwłaszcza w okresie napięć i konfliktów, wskazywał autor referatu „Rola środków masowego przekazu w prewencji ludobójstwa w Afryce”, mgr Jakub Kościółek (Kraków), zaś mgr Michał Karbowski (Wrocław) przypomniał „Działalność Radia RTL M podczas ludobójstwa w Rwandzie”. Na nowy, istotny dla mediów afrykańskich czynnik, zwróciła uwagę mgr Monika Różalska (Kraków), która przedstawiła zaangażowanie Chin w ostatnich latach w rozbudowę infrastruktury technicznej mediów w niektórych krajach Afryki i szkolenie dziennikarzy. (Tytuł referatu: „Chińskie inwestycje w afrykańskie media – znaczenie dla rozwoju kontynentu i stosunków Chin z krajami afrykańskimi”). Dr Radosław Sajna (Bydgoszcz) wygłosił referat zatytułowany „Komunikowanie na rzecz pokoju i rozwoju – Afryka”. Było to studium oparte na teoriach komunikacji społecznej i prasoznawczych z próbą zastosowania przyjętych kryteriów do sytuacji w Afryce.

Inny aspekt komunikowania, związany z jakością funkcjonowania państwa, przedstawiła dr Margot Stańczyk-Minkiewicz (Gdańsk) w referacie: „Komunikacja

wanie polityczne a dysfunkcyjność państw afrykańskich. Próba analizy współzależności”. Autorka oparła się przede wszystkim na przykładzie Somalii, odwołując się także do przykładów innych państw sparaliżowanych konfliktami wewnętrznymi. Uważa ona, że analiza tych przypadków potwierdza dużą korelację między dysfunkcyjnością państwa i brakiem komunikacji politycznej.

Najwięcej referatów dotyczyło stosunków świata chrześcijańskiego ze światem muzułmańskim w Afryce oraz radykalnego islamu, co wskazuje, że problemy te są tematami prac w wielu ośrodkach akademickich.

Prof. Selim Chazbijewicz (Olsztyn) przedstawiał stosunki chrześcijańsko-muzułmańskie w szerszej perspektywie historycznej. Zwracał uwagę, że obecny stan jest pochodną kolonializmu, ruchów w łonie islamu, a także gry wielkich mocarstw w Afryce i poza Afryką. Od połowy lat siedemdziesiątych – podkreślał profesor – postępuje polityzacja islamu, która przybiera coraz bardziej radykalne formy i coraz większy zasięg. Obecnie – jego zdaniem – komunikacja między chrześcijanami i muzułmanami praktycznie nie istnieje. (Tytuł referatu: „Komunikacja międzyreligijna i jej braki. Relacje chrześcijańsko-muzułmańskie w Afryce”).

Dr Anna Solarz (Warszawa) w referacie zatytułowanym „Religia i religijność w komunikacji międzykulturowej Zachód – Afryka” również mówiła o trudnościach w komunikowaniu się wynikających z kolonializmu, ale także z różnic kulturowych. Zwracała jednocześnie uwagę na negatywne następstwa braku dialogu między Zachodem i światem muzułmańskim.

Oba referaty dotyczyły w istocie komunikacji między zachodnim chrześcijaństwem a islamem. Stosunkom z jednym z kościołów wschodnich był natomiast poświęcony referat mgr. Kamila Sygidusa (Olsztyn) pt. „Skomplikowane relacje muzułmańsko-koptyjskie. Historia, teraźniejszość oraz perspektywy w kontekście przemian z 2011 roku”.

Tematem czterech referatów była sytuacja w wybranych przez autorów regionach i krajach Afryki, w których trwają konflikty na podłożu etniczno-religijnym bądź narastają wpływy radykalnego islamu. Dr hab. Wiesław Lizak (Warszawa) wygłosił referat zatytułowany: „Czynnik religijny a konflikty w Zachodniej Afryce”, zaś dr Degefe Gemechu (Olsztyn) przedstawił „Politykę religijną i ryzyko zagrożenia radykalizmem w wybranych państwach Afryki”. Jego referat dotyczył głównie sytuacji w Rogu Afryki i w państwach sąsiednich. Sytuacji w tym regionie dotyczyły także referaty: mgr Marty Antosz (Kraków) zatytułowany „Terroryzm islamski w Afryce na przykładzie działalności Asz-Szabab – ‘dialog’ czy konflikt?” oraz mgr Joanny Mormul (Kraków) pt. „Jak uniknąć rewolucji? Arabska Wiosna w Dżibuti i Sudanie”. Obie autorki wskazywały na wzrost wpływów radykalnych organizacji islamskich w tym regionie.

Kilku uczestników przedstawiło działalność niektórych organizacji pozarządowych w Afryce i na rzecz Afryki. Referaty były oparte na osobistych doświadcze-

niach bądź badaniach terenowych. Dr hab. Andrzej Polus (Wrocław) mówił m.in. o nieufności, z jaką odnoszą się rządy państw do organizacji pozarządowych utworzonych z niektórymi państwami zachodnimi, co utrudnia działalność w takich krajach jak Zambia. (Tytuł referatu: „Komunikacja na linii rządu – organizacje pozarządowe w Zambii, Botswanie i Namibii”).

Tematem wypowiedzi mgr Anny Cicheckiej (Wrocław) była „Rola NGOs w komunikacji społecznej w Tanzanii – przykład organizacji Mewata”. Prowadzi ona – według relacji autorki referatu – pracę głównie wśród kobiet.

Jaka powinna być rola organizacji pozarządowych w kształtowaniu przez edukację wizerunku Afryki w oczach Polaków? Na to pytanie starała się odpowiedzieć mgr Katarzyna Zalas-Kamińska (Wrocław).

Prof. Ryszard Vorbrich (Poznań) zrezygnował z wygłoszenia przygotowanego referatu, by opowiedzieć, jak za jego studenckich lat w czasach PRL organizowane były wyprawy do Afryki. Wcześniej uczynił to prof. Marek J. Malinowski. Jego wypowiedź miała charakter osobistej refleksji związanej z pracą naukową i dydaktyczną.

Ambasador Wojciech A. Jasiński (Łódź) mówił natomiast o „Wpływie międzynarodowego otoczenia na wydarzenia wewnętrzne w Afryce na przykładzie wyborów w Kenii w 2007 i w 2013 r. oraz o wpływie wewnętrznych wydarzeń na otoczenie międzynarodowe na przykładzie Ukrainy w 2014 r.”.

Prezentowano zatem różne zagadnienia, wielokrotnie tylko pośrednio związane z głównym tematem konferencji (nie wszystkie referaty zostały wymienione). Nie zawsze też treść referatu była na miarę interesującej zapowiedzi w tytule. Być może wynikało to również z ograniczonego limitu czasu, jakim dysponowali wygłaszający referaty. Program konferencji był bowiem napięty, jego realizacja wymagała dużej samodyscypliny ze strony prelegentów i organizatorów. Nie starczało czasu na bardziej pogłębioną dyskusję. Szkoda. W konferencji uczestniczyło wielu młodych adeptów afrykanistyki i byłaby to dla nich możliwość pogłębienia wiedzy, zwłaszcza że w przypadku niektórych referatów polemika byłaby celowa. Chętnie dyskutowano natomiast w rozmowach przy kawie i herbacie.

Organizatorom udało się zapewnić sprawny przebieg konferencji i miłą atmosferę sprzyjającą integracji środowiska afrykanistycznego. Podobnie jak w latach poprzednich, uczestników konferencji powitało tańcami w takt rytmów afrykańskich kolejne pokolenie dzieci z Przedszkola Artystyczno-Teatralnego „Dorotka” w Olsztynie. Organizatorzy zapewnili także możliwość zwiedzenia mało znanego, bardzo ciekawego Muzeum „Gazety Olsztyńskiej”, posiadającego zbiory tego pisma z okresu walki o polskość Warmii i Mazur. Pomimo majowych chłódów odbyło się ognisko nad Jeziorem Kortowskim z grillowymi przysmakami.

Wiesława Bolimowska

*